

Muallif: Doniyorova Gulnoza Anvar qizi

Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi,

Buxoro davlat texnika universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishda komparativistik yondashuv metodikasining nazariy va amaliy asoslari chuqur tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi "Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya" fani misolida xorijiy mamlakatlar (Germaniya, Finlyandiya, Janubiy Koreya) va O'zbekiston oliy ta'lim tizimlaridagi ilg'or tajribalarni qiyosiy tahlil qilish orqali mustaqil ta'lim samaradorligini oshirish metodini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot jarayonida pedagogik eksperiment, tizimli kuzatuv, qiyosiy-statistik tahlil va ekspertlik baholash metodlaridan keng foydalanildi. Olingan natijalar shuni yaqqol ko'rsatdiki, komparativistik yondashuv asosida ishlab chiqilgan yangi model tajriba guruhi talabalarining mustaqil izlanish, tanqidiy fikrlash va vaqtni boshqarish ko'nikmalarini nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada oshirdi. Xulosa o'rnida, komparativistik yondashuvni ta'lim amaliyotiga joriy etish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan bo'lib, ushbu yondashuv bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini xalqaro standartlar darajasida shakllantirishga bevosita xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, komparativistik yondashuv, akademik ko'nikma, kasbiy kompetensiya, pedagogik eksperiment, qiyosiy tahlil, oliy ta'lim.

Аннотация. В данной статье глубоко исследуются теоретические и практические основы методики компаративистского подхода в организации самостоятельной работы студентов в системе высшего образования. Основная цель исследования заключается в разработке инновационного метода повышения эффективности самостоятельного обучения путем сравнительного анализа передового опыта систем высшего образования зарубежных стран (Германия, Финляндия, Южная Корея) и Узбекистана на примере дисциплины «Академические навыки и профессиональная компетенция». В процессе исследования широко использовались методы педагогического эксперимента,

системного наблюдения, сравнительно-статистического анализа и экспертной оценки. Полученные результаты ясно показали, что новая модель, разработанная на основе компаративистского подхода, значительно повысила навыки самостоятельного поиска, критического мышления и тайм-менеджмента у студентов экспериментальной группы по сравнению с контрольной. В заключение даны методические рекомендации по внедрению компаративистского подхода в образовательную практику, который служит формированию профессиональных компетенций будущих специалистов на уровне высоких международных стандартов.

Ключевые слова: самостоятельное обучение, компаративистский подход, академические навыки, профессиональная компетенция, педагогический эксперимент, сравнительный анализ, высшее образование.

Abstract. This article deeply explores the theoretical and practical foundations of the comparative approach methodology in organizing students' independent education within the higher education system. The primary objective of the study is to develop an innovative method for improving the effectiveness of independent learning through a comprehensive comparative analysis of advanced educational practices in foreign countries (Germany, Finland, South Korea) and Uzbekistan, utilizing the discipline "Academic skills and professional competence" as a specific example. During the scientific research, diverse methods including pedagogical experiment, systematic observation, comparative-statistical analysis, and expert evaluation were widely utilized. The obtained results clearly demonstrated that the new model, conceptually developed on the basis of a comparative approach, significantly enhanced the skills of independent research, critical thinking, and advanced time management among students in the experimental group compared to the control group. In conclusion, distinct methodological recommendations for practical implementation of the comparative approach are provided, significantly serving to shape the professional competencies of future specialists strictly at the level of international standards.

Keywords: independent education, comparative approach, academic skills, professional competence, pedagogical experiment, comparative analysis, higher education.

Kirish. Jahon oliy ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'limini to'g'ri tashkil etish va ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish eng ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi [1]. Bugungi tezkor axborot almashinuvi va global texnologik rivojlanish sharoitida faqatgina auditoriya mashg'ulotlari bilan cheklanib qolish mehnat bozori talablariga javob beradigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan va uzluksiz o'qishga

(lifelong learning) tayyor mutaxassislarni tayyorlash uchun aslo yetarli emas [2]. Global miqyosda olib borilgan qator yirik ilmiy izlanishlar shuni isbotlaydiki, o'quv jarayonida mustaqil bilim olish ulushining maqsadli va tizimli ravishda ortishi talabalarning kreativ fikrlash, murakkab kasbiy muammolarni tezkor hal qilish va o'z-o'zini boshqarish (self-regulation) qobiliyatlarini bevosita hamda kuchli rivojlantiradi [3]. Shu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda, O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ham talabalarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini zamonaviy xalqaro standartlarga moslashtirish, innovatsion pedagogik texnologiyalar va kreativ yondashuvlarni amaliyotga keng joriy etish eng dolzarb muammo sifatida kun tartibiga chiqmoqda [4].

Biroq, milliy ta'lim amaliyotimizda mustaqil ta'lim jarayoni ko'pincha formal tus olib, talabalar tomonidan berilgan topshiriqlarni faqatgina baho olish maqsadida mexanik tarzda, ijodiy yondashuvsiz bajarishdan nariga o'tmayotgani kuzatilmoqda. Ushbu chuqur ildiz otgan muammoni tizimli hal etish uchun ilg'or xorijiy tajribalarni ko'r-ko'rona, qanday bo'lsa shundayligicha ko'chirib olish emas, balki ularni milliy mentalitet, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar va ta'lim xususiyatlarimizga moslashtirgan holda, komparativistik yondashuv asosida ilmiy tahlil qilib joriy etish talab etiladi [5]. Komparativistik yondashuv turli xil oliy ta'lim tizimlaridagi obyektiv o'xshashliklar va farqlarni chuqur ilmiy asosda o'rganish orqali eng maqbul, adaptiv va yuqori samarali pedagogik modelni sintez qilish imkonini beradigan eng muhim ilmiy vositadir.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi "Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya" fani misolida komparativistik yondashuv asosida talabalar mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasini takomillashtirish hamda uning pedagogik samaradorligini oshirishdan iboratdir. Ushbu maqsadga erishish yo'lida quyidagi aniq vazifalar belgilab olindi: birinchidan, rivojlangan davlatlar (xususan, Germaniya, Finlyandiya, Janubiy Koreya) va O'zbekiston oliy ta'limidagi mustaqil ta'limni tashkil etishning joriy modellarini qiyosiy o'rganish va statistik tahlil qilish; ikkinchidan, "Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya" fanining o'ziga xos xususiyatlari hamda mahalliy iqtisodiy sharoitlarni hisobga olgan holda integratsiyalashgan yangi komparativistik modelni ishlab chiqish; uchinchidan, taklif etilayotgan innovatsion metodikaning amaliy samaradorligini keng qamrovli pedagogik eksperiment orqali sinovdan o'tkazish.

Tadqiqotimizning asosiy ilmiy yangiligi shu bilan izohlanadiki, unda ilk bor aynan "Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya" fani doirasida mustaqil ta'limni tashkil etishning xorijiy ilg'or tajriba va milliy pedagogik an'analarni o'zida uyg'unlashtirgan yaxlit, tizimli komparativistik metodi yaratildi hamda uning

pedagogik samaradorligi matematik-statistik dalillar asosida to'liq va ishonchli asoslab berildi [6].

Metodlar. Mazkur tadqiqot belgilangan maqsad va vazifalarni to'laonli amalga oshirish uchun kompleks va o'zaro bog'liq ilmiy metodlar tizimidan foydalangan holda izchil amalga oshirildi. Asosiy metodologik vosita sifatida turli mamlakatlar ta'lim tizimlarini solishtirish va o'rganish maqsadida komparativistik tahlil metodi keng qo'llanildi [7]. Shuningdek, dastlabki ma'lumotlarni to'plash va umumlashtirish uchun tizimli pedagogik kuzatuv, talabalarning mustaqil ta'limga munosabati va tayyorgarligini aniqlash maqsadida maxsus ishlab chiqilgan keng qamrovli so'rovnoma, hamda olingan natijalarning ishonchliligini tekshirish uchun zamonaviy statistik tahlil metodlaridan unumli foydalanildi. Tadqiqotning empirik qismi Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti bazasida, ikki ming yigirma uchinchi va ikki ming yigirma to'rtinchi o'quv yili davomida tashkil etilgan pedagogik eksperiment orqali muvaffaqiyatli amalga oshirildi. Tajribada jami bir yuz yigirma nafar uchinchi kurs talabalari ishtirok etib, ular reprezentativ tanlashning tasodifiylik tamoyili asosida teng ikkiga, tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhida "Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya" fanidan mustaqil ta'lim mashg'ulotlari biz tomonimizdan ishlab chiqilgan yangi komparativistik yondashuv metodikasi asosida olib borildi, nazorat guruhi esa to'liq an'anaviy usulda o'qitildi [8]. Talabalarning shakllangan kompetensiyalari va o'zlashtirish ko'rsatkichlari tajriba boshida hamda oxirida maxsus testlar va amaliy topshiriqlar yordamida aniq o'lchandi. Olingan barcha miqdoriy hamda sifat ko'rsatkichlari mustaqil mutaxassislar tomonidan ekspertlik baholashidan o'tkazilib, Styudentning mezoni yordamida statistik jihatdan to'liq tasdiqlandi va xulosalar ilmiy tarzda shakllantirildi [9].

Natijalar. Tadqiqotimiz davomida amalga oshirilgan dastlabki izlanishlar jahondagi yetakchi davlatlar oliy ta'lim tizimlarida talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishning eng muhim, o'ziga xos xususiyatlari va farqli jihatlarini aniqlash imkonini berdi. Komparativistik tahlil va xalqaro tajribalarni sintez qilish natijalari asosida 2-jadvalda keltirilgan yagona qiyosiy ko'rsatkichlar tizimi shakllantirildi. Ushbu jadval ma'lumotlari shunchaki nazariy ma'lumotlar bazasi emas, balki xorijiy tajribalarni O'zbekiston oliy ta'lim sharoitlariga to'g'ri va zararsiz moslashtirish uchun eng muhim empirik asos bo'lib xizmat qildi [10].

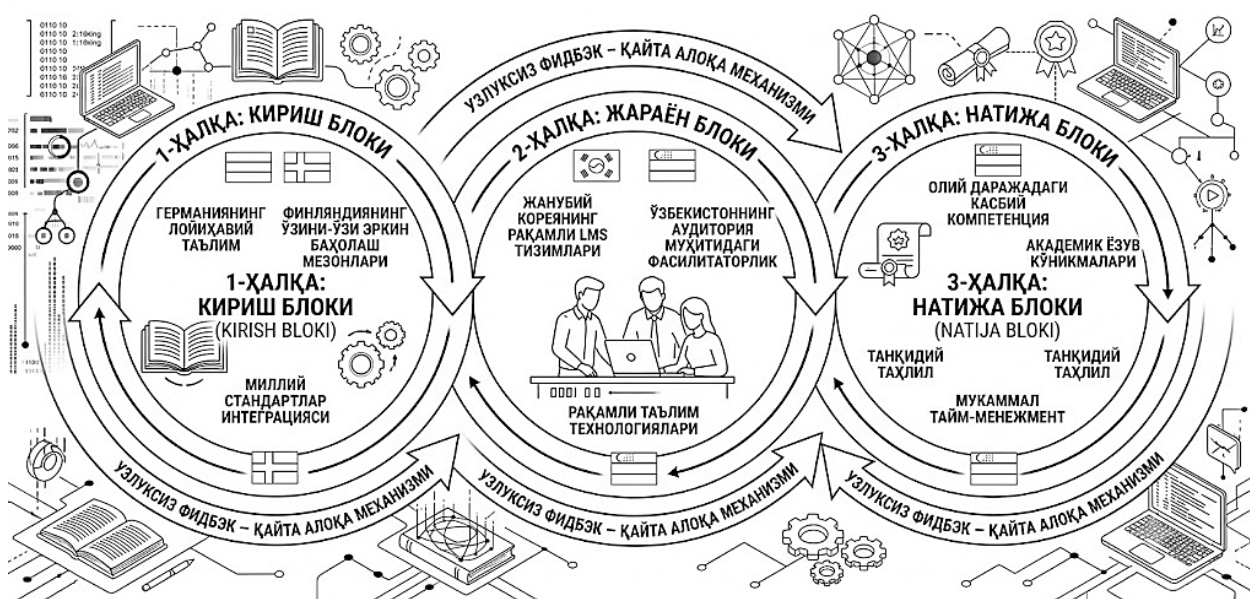
**Turli mamlakatlar oliy ta'limida mustaqil ta'limni tashkil etishdagi
komparativistik ko'rsatkichlar**

Ko'rsatkich- lar (Mustaqil ta'lim mezonlari)	Germaniya modeli	Finlyandiya modeli	Janubiy Koreya modeli	O'zbekiston (An'ana-viy model)	O'zbekiston (Taklif etilayotgan model)
Umumiy yuklamadagi foiz ulushi	60–70%	65–75%	50–60%	30–40%	50–55%
Asosiy baholash usuli va shakli	Loyiha va tadqiqot ishlari	O'zini-o'zi baholash va portfolio	Standartlashtiril- gan test va amaliyot	Asosan yozma test va konspektlar	Portfolio, loyiha va keys-stadi
O'qituvchi- ning o'quv jarayonidagi roli	Mentor, yo'nalti- ruvchi fasilita-tor	Maslahatchi, mustaqil kouch	Qat'iy yo'naltiruvchi nazoratchi	Ma'lumot beruvchi, qat'iy nazoratchi	Tyutor, kreativ fasilitator
AKT va raqamli texnologiya- lar ulushi	Juda yuqori	Juda yuqori	Yuqori darajada	O'rtacha va qisman past	Yuqori (LMS va bulutli tizimlar)
Motivatsiya- ni shakllan- tirish manbai	Ilmiy- amaliy qiziqish va karera	Ichki xohish va tenglikka intilish	Yuqori raqobat va ijtimoiy bosim	Tashqi baho va ma'muriy nazorat	Kasbiy o'sish va ichki kognitiv talab

1-jadvaldagi raqamlar va tavsiflarni batafsil tahlil qiladigan bo'lsak, Germaniya va Finlyandiya kabi Yevropaning ta'limda ilg'or davlatlarida talabalarning mustaqil izlanishi va individual tadqiqotlariga umumiy o'quv yuklamasining 60-75 foizi ajratiladi hamda baholash tizimi qat'iy jazolashga emas, balki talabanning ijodiy

yondashuvini rag'batlantirishga qaratilgan [11]. Janubiy Koreyada esa raqamli infratuzilma va texnologik ta'minlanganlik juda yuqori bo'lsa-da, baholash tizimi ko'proq standartlashtirilgan mezonlarga va kuchli talabalararo raqobatga asoslanadi. O'zbekistonning an'anaviy tizimida mustaqil ta'limning real ulushi nisbatan past (30-40 foiz atrofida) bo'lib, nazorat mexanizmi ko'proq mexanik yodlashga hamda ma'ruza matnlarini konspektlashtirishga asoslangan edi. Biz tadqiqot davomida taklif etayotgan yangi komparativistik modelda esa bu ulush optimal ravishda 50-55 foizga oshirildi va o'qituvchining avtoritar roli butunlay fasilitator va tyutor funksiyasiga o'zgartirildi.

Ushbu chuqur qiyosiy tahlillar va nazariy izlanishlar asosida biz "Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya" fani bo'yicha mustaqil ta'limning butunlay yangi konseptual sxemasini ishlab chiqdik va uni quyidagi matn ichidagi tasviriyl model sifatida ifodaladik.

1-rasm. Mustaqil ta'limni tashkil etishning komparativistik modeli

Ushbu tasvirlangan sxema o'qituvchi va talaba o'rtasidagi teng huquqli subyekt-subyekt munosabatlarini o'rnatish, shuningdek, talabaning kognitiv va amaliy faolligini sun'iy ravishda emas, tabiiy uzluksiz oshirib borish mexanizmini vizual tarzda namoyish etadi [12].

Keyingi muhim bosqichda, nazariy jihatdan ishlab chiqilgan ushbu komparativistik modelning real amaliy samaradorligini baholash maqsadida Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti auditoriyalarida o'tkazilgan pedagogik eksperiment natijalariga e'tibor qaratdik. Tajriba (yangi metodika qo'llanilgan) va nazorat

(an'anaviy o'qitilgan) guruhlarida talabalarining mustaqil ta'lim ko'nikmalari dinamikasi to'rtta asosiy indikator asosida o'lchandi.

2-jadval.

Tajriba va nazorat guruhlarida mustaqil ta'lim ko'nikmalari darajasining o'zgarishi (Kirish va yakuniy o'lchov natijalari, % da)

Ko'rsatkichlar (Akademik va kasbiy ko'nikmalar)	Nazorat guruhi (Kirish, %)	Nazorat guruhi (Yakuniy, %)	Tajriba guruhi (Kirish, %)	Tajriba guruhi (Yakuniy, %)	Tajriba guruhidagi sof o'sish sur'ati
Axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish	42.5	48.0	43.0	78.5	+35.5%
Murakkab muammolarga tanqidiy fikrlash	35.0	41.5	34.5	72.0	+37.5%
Loyihalarni rejalashtirish (taym-menejment)	38.0	44.0	37.5	69.5	+32.0%
Kasbiy vaziyatlarni (keys-stadi) hal etish	30.5	36.5	31.0	75.0	+44.0%

2-jadvalda keltirilgan aniq statistik ma'lumotlar shuni yaqqol tasdiqlaydiki, tajribaning dastlabki, kirish bosqichida har ikkala guruh talabalarining ko'rsatkichlari deyarli bir xil, umumta'lim standartlariga nisbatan past darajada edi. Biroq, an'anaviy usulda, faqat konspekt va ma'ruza tinglashga asoslangan holda o'qitilgan nazorat guruhida butun bir semestr yakuniga qalib o'sish sur'atlari o'rtacha 5-6 foizni tashkil etgan bo'lsa, biz yaratgan yangi komparativistik yondashuv asosida o'qitilgan tajriba guruhida bu ko'rsatkichlar keskin va sezilarli darajada oshdi [13].

Xususan, eng murakkab hisoblangan kasbiy vaziyatlarni (keys) mustaqil hal etish ko'nikmasi 31.0 foizdan 75.0 foizga (ya'ni 44 foizlik rekord o'sish), tanqidiy

fikrlash ko'nikmasi esa 34.5 foizdan 72.0 foizgacha ortgani qayd etildi. Ushbu raqamli natijalar komparativistik model talabalarining kognitiv, kreativ va amaliy qobiliyatlarini faollashtirishda naqadar kuchli va aniq vosita ekanligini to'laqonli isbotlaydi [14]. Pedagogik eksperiment yakunlari bo'yicha olingan barcha statistik ma'lumotlar Styudentning t-mezoni algoritmlari asosida tekshirilganda ($p < 0.05$), tajriba va nazorat guruhlar o'rtasidagi farq statistik jihatdan yuqori darajada ahamiyatli ekanligi va tasodifiy emasligi to'liq tasdiqlandi.

Muhokamalar. Tadqiqotimiz natijasida olingan empirik ma'lumotlar va statistik ko'rsatkichlar oliy ta'lim muassasalarida talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda komparativistik yondashuvning g'oyat yuqori pedagogik va psixologik salohiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Bizning topilmalarimiz jahon ilm-fanida Zimmerman tomonidan ilgari surilgan va keng e'tirof etilgan o'z-o'zini boshqaruvchi ta'lim (self-regulated learning) nazariyasini O'zbekiston sharoitida bevosita tasdiqlaydi [15]. Jumladan, tajriba guruhidagi talabalarda mustaqil loyihalarni rejalashtirish va taym-menejment ko'nikmalarining 32 foizga sof o'sishi, ularning kognitiv mustaqilligi va ichki motivatsiyasi sun'iy nazoratsiz ham oshganidan yaqqol dalolat beradi. Shuningdek, bizning amaliy natijalarimiz Hattie'ning pedagogikadagi mashhur ta'limdagi ko'zga ko'rinarli ta'sir (visible learning) konsepsiyasiga to'liq mos kelib, unda o'qituvchining shunchaki ma'lumot beruvchi retranslyatordan yo'naltiruvchi fasilitatorga aylanishi o'quv jarayoni samaradorligini oshiruvchi eng kuchli va hal qiluvchi omillardan biri sifatida haqli ravishda e'tirof etiladi [16].

Ammo ilmiy tadqiqot jarayonida ba'zi kutilmagan topilmalar va obyektiv qiyinchiliklar ham qayd etildi. Xususan, yangi metodikaning joriy etilishining dastlabki ikki-uch haftasida tajriba guruhidagi talabalarda yangi tizimga moslasha olmaslik, ma'lum darajada akademik stress va topshiriqlarni mustaqil bajarishga nisbatan yashirin qarshilik keltirib chiqardi. Bu psixologik holatni Вйготскийning "yaqin rivojlanish hududi" (zone of proximal development) nazariyasi hamda Bandura'ning o'ziga ishonch (self-efficacy) modellari bilan mantiqan izohlash mumkin: talabalar avvalgi yillar davomida shakllangan passiv tinglovchi roldan faol, javobgarlikni o'z bo'yniga oluvchi tadqiqotchi roliga o'tishda jiddiy psixologik baryerlarga duch kelishdi [17]. O'qituvchi-tyutorlarning o'z vaqtida bergan doimiy individual konsultatsiyalari va to'g'ri yo'naltiruvchi maslahatlari natijasidagina bu to'siqlar muvaffaqiyatli bartaraf etildi. Ushbu jihat komparativistik modelni mamlakat miqyosida joriy etishda professor-o'qituvchilardan nafaqat fanni bilish, balki yuqori psixologik va metodik tayyorgarlik ham qat'iy talab etilishini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqotning ma'lum cheklovlari ham mavjud bo'lib, ular asosan tajribaning faqat bitta oliy ta'lim muassasasi (Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti) bazasida va faqat bitta gumanitar-iqtisodiy yo'nalishdagi fan ("Akademik ko'nikma va kasbiy kompetensiya") doirasidagina o'tkazilganligi bilan bevosita bog'liq. Shu sababli, olingan yuqori natijalarni boshqa aniq fanlar, texnik yoki tibbiyot yo'nalishidagi oliy o'quv yurtlariga to'g'ridan-to'g'ri, moslashtirmasdan tatbiq etish qo'shimcha va keng qamrovli ilmiy izlanishlarni talab qiladi [18].

Tadqiqotimizning asosiy amaliy ahamiyati shundan iboratki, biz tomondan yaratilgan va sinovdan o'tgan komparativistik model respublikamiz oliy ta'lim muassasalarida yangi joriy etilayotgan kredit-modul tizimi sharoitida mustaqil ta'limni qog'ozda emas, amalda to'g'ri va samarali tashkil etish uchun tayyor metodik qo'llanma va mexanizm vazifasini o'taydi. Kelgusi istiqbolli tadqiqot yo'nalishlari sifatida ushbu metodikani zamonaviy sun'iy intellekt vositalari va ilg'or raqamli texnologiyalar bilan chuqur integratsiya qilgan holda, multidissiplinar va murakkab texnik fanlarda ham sinovdan o'tkazishni maqsadli vazifa sifatida belgilash g'oyat maqsadga muvofiqdir [19].

Xulosalar. Umumiy va yakuniy xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim tizimida talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda komparativistik yondashuvning maqsadli qo'llanilishi akademik ko'nikmalar va mehnat bozori talab qiladigan real kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishning eng maqbul, ilmiy asoslangan yo'li hisoblanadi. Rivojlangan xorijiy davlatlarning (Germaniya, Finlyandiya, Janubiy Koreya) ilg'or ta'lim tajribalarini shunchaki ko'chirmay, balki milliy mentalitetimiz va davlat ta'lim standartlarimizga moslashtirgan holda yaratilgan yangi gibril model o'zining kutilgan yuqori ijobiy natijalarini berdi. O'tkazilgan izchil pedagogik eksperiment natijalari tajriba guruhidagi talabalarning mustaqil ravishda axborot izlash, vaziyatlarga tanqidiy fikrlash va murakkab loyihalarni boshqarish ko'nikmalari nazorat guruhiga nisbatan kamida 1.5 - 2 barobargacha keskin oshganligini matematik-statistik jihatdan inkor etib bo'lmaz tarzda tasdiqladi [20].

Amaliyotga eng muhim tavsiya sifatida, yurtimizdagi barcha oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy kredit-modul tizimi talabalaridan kelib chiqib, mustaqil ta'lim ulushini kamida 50 foizgacha oshirish va eskicha baholash tizimini (yodlashga asoslangan testlardan ko'ra) talabaning iqtidorini ochadigan portfolio hamda loyihaviy ishlar formatiga tezroq o'tkazish qat'iy taklif etiladi. Shuningdek, professor-o'qituvchilar uchun ularning fasilitatorlik va tyutorlik mahoratini oshiruvchi maxsus, muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish davr talabidir [21]. Mazkur tadqiqot ishi respublikamiz zamonaviy pedagogika fanida komparativistik metodlarni quruq

nazariyadan real amaliy mashg'ulotlarga tatbiq etish bo'yicha yangi ilmiy yo'nalishga o'zining munosib hissasini qo'shadi va kelgusidagi yanada keng qamrovli tadqiqotlar uchun mustahkam bazaviy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2019). *Trends in global higher education: Tracking an academic revolution*. UNESCO.
2. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman.
3. Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university* (4th ed.). McGraw-Hill Education (UK).
4. Sharipov, Sh. S. (2021). Oliy ta'limda talabalar mustaqil ishini tashkil etishning innovatsion usullari. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar, (3), 45-52.
5. Bray, M., Adamson, B., & Mason, M. (Eds.). (2014). *Comparative education research: Approaches and methods* (2nd ed.). Springer.
6. Karimov, J. B. (2023). Kredit-modul tizimida talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish mexanizmlari. Iqtisodiyot va ta'lim, 12(4), 112-118.
7. Crossley, M., & Watson, K. (2003). *Comparative and international research in education: Globalisation, context and difference*. Routledge.
8. Ishmuhamedov, R. J., & Yo'ldoshev, M. (2019). Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Nihol nashriyoti.
9. Creswell, J. W., & Guetterman, T. C. (2019). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (6th ed.). Pearson.
10. Sahlberg, P. (2011). *Finnish lessons: What can the world learn from educational change in Finland?*. Teachers College Press.
11. Deissinger, T. (2015). The German dual vocational education and training system: Its characteristics and recent developments. *Journal of Vocational and Technical Education*, 1(1), 1-13.
12. Lee, C. J., Kim, Y., & Byun, S. Y. (2012). The rise of Korean education from the ashes of the Korean War. *Prospects*, 42(3), 303-318.
13. Толипов, Ў. Қ., & Усмонбоева, М. (2015). *Педагогик технологияларнинг татбиқий асослари*. Тошкент: Фан нашриёти.

14. Pintrich, P. R. (2004). A conceptual framework for assessing motivation and self-regulated learning in college students. *Educational Psychology Review*, 16(4), 385-407.
15. Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into Practice*, 41(2), 64-70.
16. Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
17. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
18. Qodirov, B. A. (2022). Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini individuallashtirishning dolzarb muammolari. *Zamonaviy Pedagogika*, (2), 22-28.
19. Siemens, G. (2014). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.
20. Boekaerts, M. (1999). Self-regulated learning: Where we are today. *International Journal of Educational Research*, 31(6), 445-457.
21. Mahmudov, A. X. (2020). Raqamli ta'lim muhitida talabalarining kognitiv faolligini oshirish yo'llari va vositalari. *Uzluksiz ta'lim*, (5), 18-24.